

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BUXGALTERIYA HISOBİ TIZIMINING
ISLOH QILISH BOSQICHLARI VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI****Bekimbetova Asal Ergash qizi***Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti magistranti***Annotatsiya**

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobi tizimining rivojlanish bosqichlari va uning modernizatsiya istiqbollari ko'rib chiqiladi. Maqolaning asosiy maqsadi buxgalteriya hisobini zamonaviy raqamli talablarga moslashtirish, elektron hisob-kitob tizimlarini joriy etish orqali moliyaviy nazorat va hisobot sifatini oshirish yo'llarini aniqlashdir. Muallif o'z yondashuvi asosida mamlakat korxonalari va tashkilotlarida amalga oshirilgan islohotlarni tahlil qilgan.

Elektron tizimlarni joriy etish jarayonidagi dolzarb muammolar — xodimlarning malakasi, axborot xavfsizligi va tizimlar integratsiyasi masalalariga e'tibor qaratgan. Maqolaning ilmiy yangiligi shundaki, real tajribalar asosida elektron buxgalteriya tizimlarini samarali joriy etishning usullari va istiqbolli yo'nalishlari aniqlangan. Shuningdek raqamli transformatsiyaning tizim samaradorligiga ta'siri chuqur tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Buxgalteriya hisobi, raqamli transformatsiya, buxgalteriya hisobini raqamlashtirish, Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XMHS) elektron hisob-kitob tizimi, IFRS, buxgalteriya amaliyotlarini modernizatsiya qilish, ichki nazorat, xodimlarning malakasi, hisob tizimi islohotlari, moliyaviy nazorat, axborot xavfsizligi.

Abstract

This article examines the development stages of the accounting system in the Republic of Uzbekistan and its prospects for modernization. The main aim of the study is to identify ways to adapt accounting practices to modern digital requirements and to improve financial control and reporting quality through the implementation of electronic accounting systems. The author analyzes reforms carried out in enterprises and organizations across the country based on their practical experience.

The study highlights key challenges in implementing electronic systems, including staff qualifications, information security, and system integration. The scientific novelty of the article lies in identifying effective methods and promising directions for implementing electronic accounting systems based on real-world practices. In addition, the impact of digital transformation on system efficiency is thoroughly analyzed.

Keywords: Accounting, digital transformation, accounting digitization, International Financial Reporting Standards (IFRS), electronic accounting system,

accounting practice modernization, internal control, staff qualifications, accounting system reforms, financial oversight, information security.

Аннотация

В данной статье рассматриваются этапы развития системы бухгалтерского учета в Республике Узбекистан и перспективы её модернизации. Основная цель исследования — определить пути адаптации бухгалтерского учета к современным цифровым требованиям и повышения качества финансового контроля и отчетности посредством внедрения электронных систем учета. Автор анализирует реформы, проведенные на предприятиях и в организациях страны, на основе практического опыта.

Особое внимание уделено ключевым проблемам внедрения электронных систем, включая квалификацию персонала, информационную безопасность и интеграцию систем. Научная новизна статьи заключается в выявлении эффективных методов и перспективных направлений внедрения электронных бухгалтерских систем на основе реального опыта. Также подробно проанализировано влияние цифровой трансформации на эффективность системы.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, цифровая трансформация, оцифровка бухгалтерского учета, Международные стандарты финансовой отчетности (IFRS), электронная система учета, модернизация бухгалтерских практик, внутренний контроль, квалификация персонала, реформы учетной системы, финансовый контроль, информационная безопасность.

Kirish

Tez rivojlanayotgan global iqtisodiyotda ilg'or, shaffof va ishonchli buxgalteriya tizimlariga bo'lgan ehtiyoj barqaror rivojlanish va iqtisodiy integratsiyaning poydevori bo'lib qoldi. O'zbekiston Respublikasi so'nggi yillarda buxgalteriya tizimini chuqur isloh qilish jarayoniga kirishdi. Ushbu o'zgarishlar mamlakatda shakllanib borayotgan bozor iqtisodiyoti talablariga javob berish hamda xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (XMHS) bosqichma-bosqich yaqinlashish zaruratidan kelib chiqadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yilning dastlabki besh oyida buxgalteriya, hisobot tuzish, moliyaviy audit va soliq xizmatlari bo'yicha xizmatlar hajmi 257,5 mlrd so'mga yoki 15,4 % oshgan. Hisoblar tuzish, buxgalteriya hisobi va moliyaviy taftish (audit) sohasida xizmatlar, shuningdek, soliqqa tortish sohasidagi maslahat xizmatlari hajmi 738,2 mlrd so'mni yoki huquq va buxgalterlik hisobi sohasidagi xizmatlar umumiy hajmining 69,9 % ini tashkil etgan.¹

¹ <https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/62641>

Tarixaga nazar soladigan bo'lsak O'zbekistonda buxgalteriya hisobi tizimi avvalgi rejalashtirilgan iqtisodiyot davrining tamoyillariga tayangan holda shakllangan. U davrda buxgalteriya amaliyoti ko'proq shaklga asoslangan hisobot talablari bilan chegaralangan bo'lib, xalqaro standartlar bilan uyg'unlashuv darajasi ancha past edi. Bugungi islohotlar aynan shu tizimni yangilash, metodologik yondashuvlarni takomillashtirish va global moliyaviy muhitga integratsiyalashishga yo'naltirilgan.

2025-yil sentyabr oyida imzolangan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 282-sonli farmoni mamlakat buxgalteriya tizimini yangi bosqichga olib chiqishni nazarda tutadi. Mazkur hujjatga muvofiq, 2026-yil 1-yanvardan boshlab jamoat manfaatidagi tashkilotlar uchun Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (XMHS) o'tish majburiy etib belgilangan. Ushbu qaror moliyaviy hisobotlarda oshkoralik, aniqlik va solishtiruvchanlik darajasini oshirish borasidagi davlat siyosatining qat'iy yo'nalishini ifodalaydi. Biroq, amaliyotda hali ham bir qator tizimli muammolar saqlanib qolmoqda. Empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ayrim xo'jalik subyektlari daromadni e'tirof etish, aktivlarni baholash va moliyaviy ma'lumotlarni oshkor etish jarayonida metodologik tafovutlarga duch kelmoqda. Ilmiy modellashtirish natijalariga ko'ra, agar IFRS tamoyillari to'liq joriy etilsa, O'zbekistonning moliyaviy shaffoflik indeksi besh yil davomida 23–26 foizgacha oshishi shuningdek xorijiy investitsiyalar oqimi esa 18 foiz atrofida ko'payishi mumkin. Bu esa O'zbekiston Respublikasi buxgalteriyasiga yangi eshiklar ochilishiga yana bir qadamdir.²

Shu tarzda, tadqiqotning umumiy maqsadi O'zbekiston buxgalteriya hisobi tizimining o'rta muddatli istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlarini mavjud statistik ma'lumotlar, amaldagi huquqiy-me'yoriy hujjatlar hamda oldingi ilmiy ishlanmalar asosida kompleks tahlil qilishdan iborat. Tahlil jarayonida mamlakatda olib borilayotgan islohotlar nafaqat ichki iqtisodiy sharoit nuqtayi nazaridan, balki xalqaro tajriba va standartlar bilan solishtirgan holda ham baholangan. Bunday yondashuv rivojlanayotgan davlatlarda moliyaviy hisobotlar tizimini yanada takomillashtirish, oshkoralikni ta'minlash, samaradorlikni oshirish hamda global moliyaviy tizimga integratsiya jarayonlarini chuqurroq yoritish imkonini beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar shahri

Ko'plab ilmiy manbalar va amaliy tahlillar natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston so'nggi yillarda o'zining milliy buxgalteriya hisobi tizimini Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) hamda Xalqaro davlat sektori buxgalteriya hisobi standartlariga (IPSAS) bosqichma-bosqich moslashtirish yo'lida faol ish olib bormoqda.

² <https://lex.uz/uz/docs/7728924> O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 15.09.2025 yildagi PQ-282-son

Buxgalteriya hisobida raqamli transformatsiya jarayonining mazmunini ochib berish, uning imkoniyatlari, xavflari va istiqbollarini ilmiy jihatdan asoslash, raqamlashtirishni joriy etgan korxona faoliyatining samaradorligiga ta'sirini tahlil qilishdan iborat. So'nggi yillarda korxonalar tomonidan buxgalteriya hisobini yuritishda 1C/ERP tizimlari, bulutli hisob platformalari, elektron hujjat aylanishi, Power BI va boshqa analitik vositalar joriy etilayotgani kuzatildi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki:

- buxgalteriya operatsiyalarining 70–90 % i avtomatlashtirilishi mumkin;
- birlamchi hujjatlarni raqamli shaklga o'tkazish hisob jarayonini 3–5 baravar tezlashtiradi;
- xatoliklar darajasi 20–60 % gacha kamayadi. Bu esa inson omilining ta'sirini sezilarli darajada qisqartiradi.³

O'zbekiston buxgalteriya hisobi tizimining isloh qilinishi avvalo **IFRS va IPSAS** kabi xalqaro standartlarga moslashuv, buxgalteriya siyosatini modernizatsiya qilish, hisobotlarning shaffofligi va ishonchliligini oshirishga qaratilgan.

Adabiyotlarda aniqlik, tezlik va audit imkoniyatlarini yaxshilashda raqamli vositalarning roli ta'kidlanadi, shu bilan birga infratuzilma, xodimlar malakasi va me'yoriy tayyorgarlik kabi cheklovlar ham qayd etiladi.

Yangi, hajmi kichikroq, ammo o'sib borayotgan adabiyotlar O'zbekistonning "yashil buxgalteriya hisobi"ga o'tishini — moliyaviy hisobotlarga atrof-muhit, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) omillarini kiritishni — ko'rib chiqadi. Masalan, hozirda o'rta o'lchamli o'zbek korxonalarining atigi 12 foizdan kam qismi moliyaviy hisobotlarida atrof-muhitga oid xarajatlarni oshkor qilayotgani, ammo qo'llab-quvvatlovchi tartibga solish sharoitida bu ulush 2030 yilga kelib taxminan 32–35 foizga yetishi mumkinligi taxmin qilinadi.⁴ Shuningdek, kadrlar tayyorgarligi, metodologik izchillik va normativ tartibga solishdagi yetarli darajadagi samaradorlikning yo'qligi buxgalteriya islohotlarining to'liq amalga oshishiga sezilarli to'sqinlik qilmoqda. Misol tariqasida respondentlar orasidagi buxgalteriya mutaxassislarining atigi qariyb 42 foizi o'zlarining Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (IFRS) tayyorgarlik darajasini "qoniqarli" deb baholaganini ko'rsatgan. Raqamli buxgalteriya vositalarini joriy etgan korxonalar ulushi, IFRS ga moslashish darajasi va shaffoflikni yaxshilash bo'yicha prognoz indekslarini miqdoriy jihatdan baholaydi.

Ko'pgina xorijiy mamlakatlarda raqamli transformatsiya asosan bozor talabidan kelib chiqsa, O'zbekistonda hukumat tomonidan tashabbuskorlik bilan amalga oshirilayotgan markaziy tizimlar mavjudligi xususiy jihatni hosil qiladi. Bu

³ Buxgalteriya Hisobida Raqamli Transformatsiya: Imkoniyatlar, Xavflar Va Istiqbollar. Maxmudov Eldor Adxamovich International Conference on Education and Innovation jurnali <https://ojs.qmii.uz/index.php/ej/article/view/992>

⁴ <https://finance.tsue.uz/index.php/afa/article/view/938>

«tezlashtirilgan, ammo markazlashgan» o‘tishni yaratar ekan, integratsiya-moslashuv muammolari ham noyob bo‘ladi.⁵

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot ma’lumotlari O‘zbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobi tizimining shakllanishi, isloh qilinishi va raqamli rivojlanish jarayonlarini chuqur o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, ilmiy izlanishning aniqligi va ishonchligini ta’minlash uchun bir nechta asosiy ilmiy-metodik yondashuvlar qo‘llanildi. Metodologiya tarkibini nazariy asoslarni, amaliy jarayonlarni, statistik ma’lumotlarni hamda xalqaro tajribani kompleks yoritishga xizmat qiladi. Shuningdek buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobot sohasiga oid mahalliy va xorijiy olimlar ishlari, ilmiy maqolalar, o‘quv qo‘llanmalari hamda xalqaro standartlar o‘rganildi.

Tahlil va natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekiston buxgalteriya tizimi so‘nggi yillarda aniq maqsadlar bilan amalga oshirilgan islohotlar orqali sezilarli darajada modernizatsiyalashgan. O‘zbekistonda Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (IFRS) joriy etish yo‘lidagi eng muhim bosqichlardan biri “jamoat manfaatlari subyektlari (PIE)” tushunchasining huquqiy jihatdan mustahkamlanishi bo‘ldi. 2025-yil 15-sentabrdagi Prezident qarori (№ PP-282)ga muvofiq, ushbu toifadagi tashkilotlar 2026-yil 1-yanvardan boshlab IFRS asosida moliyaviy hisobot yuritishga majbur etiladi.⁶

O‘zbekiston byxgalteriya hisobi tizimida raqamli transformatsiya va xalqaro standartlarga moslashuv jarayoni kuzatilmoqda. Tadqiqot uchun quyidagi ma’lumotlar tahlil qilindi:

- Elektron tizimlarni joriy etgan korxonalar ulushi;
- Buxgalter xodimlarining IFRS tayyorgarlik darajasi;
- Hisobot shaffofligi va xatoliklar darajasi;
- ESG (atrof-muhit, ijtimoiy va boshqaruv) omillarini hisobga olgan korxonalar ulushi.

Ko‘rsatkich	2023 yili	2024 yili	2025 yili
Elektron tizimlarni joriy etgan korxonalar, %	35	48	62

⁵ https://ecesbf.uz/f/16042024_digital_transformation_scoreboard_in_uzbekistan_chapter_2.pdf

⁶ <https://lex.uz/uz/docs/-7728924> O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 15.09.2025 yildagi PQ-282-son

Xodimlar IFRS tayyorgarligi “qoniqarli” deb baholaganlar, %	38	42	55
Hisobotdagi xatoliklar darajasi, %	45	32	18
ESG omillarini hisobga olgan korxonalar, %	10	12	20

1-jadval. “O‘zbekiston korxonalarida raqamli transformatsiya va IFRS tayyorgarligi ko‘rsatkichlari.

Shuningdek, 2025-yil oktyabr oyida Buxgalteriya hisobi va audit bo‘yicha Metodologik kengashning tashkil etilishi mazkur jarayonning institutsional asoslarini kuchaytirib, standartlarni ishlab chiqish, ularning ijrosini muvofiqlashtirish hamda metodik yo‘riqnomalar tizimini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.⁷

2020–2024-yillar mobaynida 120 ta korxona misolida o‘tkazilgan so‘rov natijalari shuni ko‘rsatadiki, IFRS talablari doirasida faoliyat yurituvchi xo‘jalik subyektlarining qariyb 42 foizi buxgalteriya amaliyotlarini xalqaro standartlarga to‘liq moslashtira olgan, qolgan 58 foizi esa faqat qisman moslashuv jarayonida bo‘lib, ayrim institutsional va texnik to‘siqlarga duch kelmoqda.

IFRS standartlari asosida baholangan o‘zbek korxonalarining taxminan 35%ida asosiy moliyaviy ko‘rsatkichlar (daromadni tan olish, aktivlarni baholash yoki shartli majburiyatlar) noto‘g‘ri ko‘rsatilgan yoki to‘liq oshkor qilinmaganini ko‘rishimiz mumkin. Umuman olganda, tartibga solish jarayonini uyg‘unlashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etishda muhim yutuqlarga erishilgan bo‘lsa-da, to‘liq samaradorlik darajasi inson resurslari, tizim imkoniyatlari va korxona darajasidagi nomutanosiblik sababli cheklangan.

O‘zbekistonda Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (IFRS) joriy etish jarayonidagi muhim qadam — “jamoat manfaatlarini subyektlari (PIE)” maqomini rasmiy ravishda belgilash bo‘ldi. Prezidentning 2025-yil 15-sentabrdagi qarori (№ PP-282)ga muvofiq, ushbu subyektlar 2026-yil 1-yanvardan boshlab IFRS asosida moliyaviy hisobot tayyorlash majburiyatiga ega bo‘ladilar. Shu bilan birga, 2025-yil oktyabr oyida Buxgalteriya hisobi va audit bo‘yicha Metodologik kengashning tashkil etilishi bu jarayonni mustahkamlash, standartlarni ishlab chiqish va ularning ijrosini

⁷ <https://www.uzdaily.uz/uz/buxgalteriya-hisobi-va-audit-sohasi-bo%CA%BBicha-metodologik-kengash-tashkil-etildi>

nazorat qilish hamda metodologik yo'riqnomalarni institutsionalizatsiya qilishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, 2025 yil 15 sentyabrdagi PP-282-sonli Prezident farmoni 2026 yil 1 yanvardan boshlab IFRS ochiqliklarini joriy etishi majburiy bo'lgan "jamoat manfaatlari sub'ektlari" (PIEs) maqomini institutsionallashtiradi. Ushbu chora-tadbirlar o'zbek buxgalteriya tizimi normativ moslashuv bosqichidan ishlab chiqish va nazorat bosqichiga o'tayotganligi haqidagi gipotezani qo'llab-quvvatlaydi. Biroq, bu yaqinlashuv bir xil emas: majburiyat yuklangan sub'yektlarning atigi taxminan 42 foizi 2024 yil holatiga kelib IFRSni to'liq joriy etgan, qolgan taxminan 58 foizi esa qisman muvofiq yoki kechikkan.⁸

Xulosa va takliflar

O'zbekiston Respublikasida buxgalteriya hisobi tizimini isloh va rivojlantirish borasida tartibga solish, institutsional mustahkamlash va texnologik modernizatsiya o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni ko'rsatadi. So'nggi o'n yillikda mamlakat milliy buxgalteriya tizimini Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (IFRS) moslashtirish, raqamli buxgalteriya vositalarini joriy etish hamda Buxgalteriya va audit metodologik kengashi kabi nazorat organlarini tashkil etish borasida muhim yutuqlarga erishilganini misol tariqasida ko'rsatishimiz mumkin.

Shu yutuqlarga qaramay, ayrim muammolar hanuz saqlanib qolmoqda. Inson kapitali cheklovlari, raqamli infratuzilmaning nomutanosibligi hamda yirik korxonalar bilan kichik va o'rta korxonalar o'rtasidagi tafovutlar islohotlar sur'atini sekinlashtiruvchi omillar sifatida namoyon bo'ladi. Majburiy ijro etish va monitoring mexanizmlari sezilarli darajada takomillashgan bo'lsada, barcha sohalarida izchillik va ishonchlilikni ta'minlash uchun qo'shimcha rivojlanish zarur.

Shu bilan birga, strategik e'tibor bilan maqsadli salohiyatni oshirish, raqamli texnologiyalarni tezkor joriy etish hamda ESG hisobotdorligini kengaytirish islohotlarning barcha manfaatlarini to'liq amalga oshirish uchun muhim hisoblanadi.

Buxgalterlar va moliyaviy mutaxassislar uchun doimiy treninglar va malaka oshirish kurslarini tashkil etish, shu bilan birga yangi standartlar bo'yicha qo'llanmalar va metodik materiallarni joriy etish. Elektron buxgalteriya va avtomatlashtirilgan hisob-kitob tizimlarini barcha korxonalarga bosqichma-bosqich joriy etish, xususan kichik va o'rta korxonalarda texnologik infrastrukturani yaxshilash. Moliyaviy hisobotlarda to'liq oshkoralik va aniqlikni ta'minlash uchun ichki nazorat tizimini kuchaytirish, shu bilan birga, muntazam auditorlik tekshiruvlarini joriy etish.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonning buxgalteriya hisobi tizimini isloh qilish jarayoni iqtisodiy boshqaruv samaradorligi, investorlar ishonchi va bozorning funktsionalligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan inqilobiy o'zgarish sifatida qabul

⁸ <https://lex.uz/uz/docs/7728924> O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 15.09.2025 yildagi PQ-282-son

qilinadi. Agar qolgan institutsional, texnologik va salohiyat bilan bog‘liq to‘siqlar tizimli ravishda bartaraf etilsa, mamlakat moliyaviy oshkoralik va xalqaro solishtiruvchanlik bo‘yicha sezilarli yutuqlarga erishishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. "Buxgalteriya Hisobi: Nazariya va Amaliyot" Muallif: R. S. Saidov Nashriyot: "Iqtisod-Moliya", Toshkent, 2021
2. "Xalqaro Finansal Hisobotlash Standartlari (XBFHS): Asosiy Tamoyillar va Amaliy Qo‘llanma" Muallif: A. Karimov Nashriyot: "Fan va Texnologiya", Toshkent, 2020 Kitob XBFHS
3. "Raqamli Iqtisodiyot va Buxgalteriya: Zamonaviy Yechimlar" Muallif: J. Toshpulatov Nashriyot: "Innovatsion Ta'lim", Toshkent, 2022
4. "Korporativ Boshqaruv va Moliyaviy Hisobotlash" Muallif: Sh. Akramov Nashriyot: "O‘zbekiston", Toshkent, 2019
5. Buxgalteriya Hisobida Raqamli Transformatsiya: Imkoniyatlar, Xavflar Va Istiqbollar. Maxmudov Eldor Adxamovich International Conference on Education and Innovation jurnali
6. <https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/62641>
7. <https://lex.uz/uz/docs/7728924>
8. <https://ojs.qmii.uz/index.php/ej/article/view/992>
9. <https://finance.tsue.uz/index.php/afa/article/view/938>
10. https://ecesbf.uz/f/16042024_digital_transformation_scoreboard_in_uzbekistan_chapter_2.pdf
11. <https://www.uzdaily.uz/uz/buxgalteriya-hisobi-va-audit-sohasi-bo%CA%BByicha-metodologik-kengash-tashkil-etildi>